

Arvot opettajan työssä

Johdatus kasvatustieteseen, 6.12.2012, Sakari Lukkarinen

Koulutusjärjestelmä maailmanlaajuisesti on muutosten kourissa. Tietotekniikka verkkoineen ja palveluineen parhaillaan sekä romuttaa vanhoja koulutusjärjestelmiä ja –tapoja että rakentaa uusia. Suomessa on käynnissä yksi laajimmista korkeakoulu-uudistuksista. Uudet rahoitusmallit uusine tulostittareineen myllertävät koulutuksen rakenteita ja toteutustapoja. Uutta on myös korkeakouluille asetetut koulutusviennilliset tavoitteet. Mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee kaiken tämän keskellä – mikä on se yhteinen arvorakenne, jolle rakennamme koulutuksen - tulevan yhteiskuntamme sivistyksen perustan?

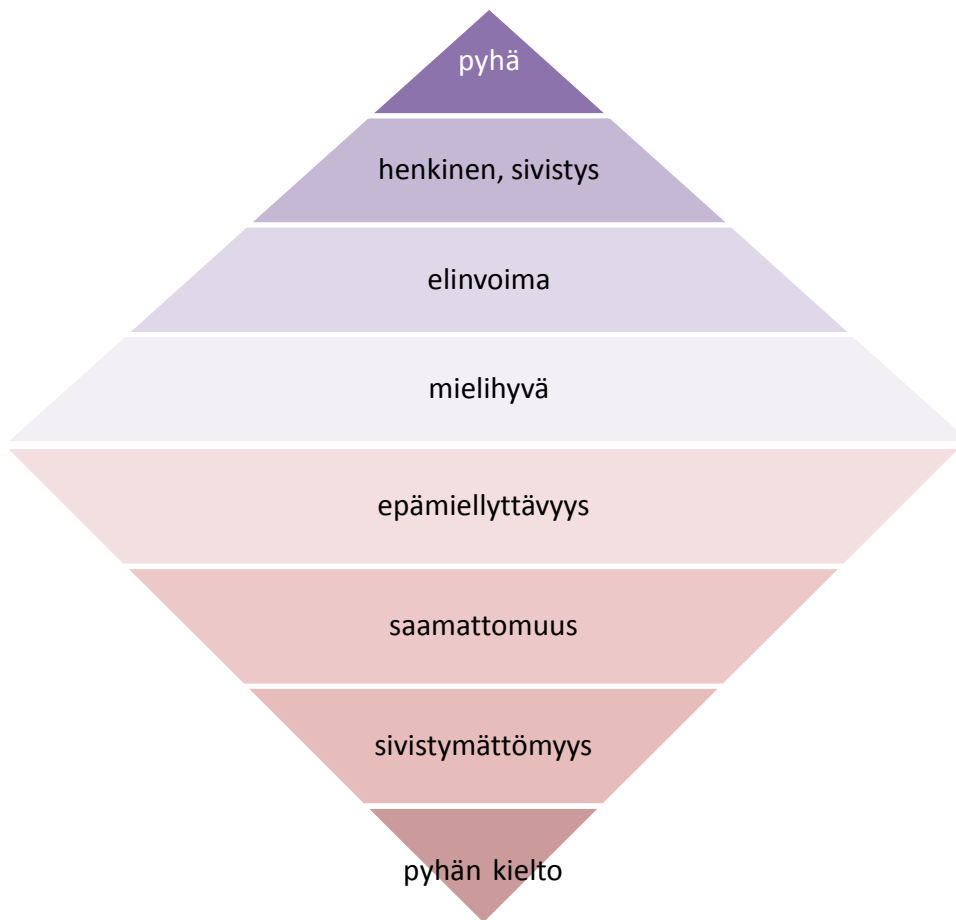
Mitä ovat arvot?

Arvot yhdessä normien, käsitysten ja uskomusten kanssa muodostavat käsityksemme maailmasta (Hirsjärvi, 1985). Kollektiivisina käsityksinä ne muokkaavat yhteiselämän periaatteita ja ovat läsnä kaikissa vuorovaikutustilanteissa (Helakorpi, 2004). Arvot määrittävät sen mistä pidämme tai emme pidä, kun taas normit määrittävät mitä meidän pitää tehdä, mitä meidän on lupa tehdä tai mitä emme saa tehdä. Näin ollen arvot määrittävät toivottavia asiantiloja.

Sosiaalisella ja kulttuurillisella perimällä on vahva merkitys yhteisöiden ja yksilöiden arvomaailmaan. Nykyisessä monikulttuurisessa maailmassa törmäämme yhä useammin erilaisiin arvomaailmoihin ja opettajina joudumme pohtimaan oman arvomaailmamme suhdetta työyhteisön, oppilaiden ja yhteiskunnan arvomaailmoihin. Aiemmin ammatillisen koulutuksen peruskysymys oli, millainen on työelämän tarvitsema hyvä ammattilainen. Nyt kysytään myös sitä, millainen työ on hyväksi ihmiselle, yhteiskunnalle, työelämälle ja luonnolle (Helakorpi, 2004).

Simo Skinnari (Jantunen ja Ojanen, 2010, s.18) pohtii miten koulutusajattelun voisi laajentaa käsittämään myös sivistämisen. Kun koulutuksen voidaan nähdä muokkaavan ihmisen ulkoista olemusta, sivistys kunnioittaa ihmisen heräämistä omalle sisäiselle kasvulle. Tällöin perustavaa laatua olevat arvot ovat miten ihmisessä itsessään oleva ajatteleva, tunteva, mielikuvituksellinen, tahtova ja toimiva minä-olento saadaan heräämään kukoistukseen. Koulutusta voisi verrata viljelystermein maanmuokkaukseen ja lannoittamiseen, kun taas sivistämistä on sallia sateen ja auringon lämmön avata siemen ja antaa sen kasvaa täyteen mittaansa. Tarvitsemme siis kasvatuksen perustaksi laajan ja totuudenmukaisen, myös ihmisen hyviä puolia korostavan ihmiskäsityksen (Jantunen ja Ojanen, 2010, s.26).

Erään ihmiskäsitysmallin tarjoaa Max Schelerin rakkauden järjestys – Ordo amoris (Jantunen ja Ojanen, 2010, s.33). Ulla Solasaaren mukaan tämä arvojen järjestelmä on tärkein ihmisen persoonaa ja toimintaa määrittävä asia. Vaikka se kehittyy ihmisen kehittyessä ja ollessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja osa yksittäisistä arvoista saattaa hetkellisesti nousta pintaan toisien painuessa unholaan, on se ytimeltään - sisäiseltä järjestykseltään - vakaa. Tätä perusarvojen keksinäistä järjestystä on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Arvojen tasot Max Schelerin mukaan (Jantunen ja Ojanen, 2010, s. 36).

Mielenkiintoiseksi näkökulmaksi nouseekin minkä kukin yksilö kokee pyhäksi, henkiseksi (sivistäväksi), elinvoimaiseksi ja mielihyvää tuottavaksi ja miten nämä suhteutuvat muiden yksilöiden ja yhteisöiden kokemuksiin arvoihin.

Omat ja organisaation arvot työyhteisössä

Omia ja organisaation arvoja voi tarkastella esim. Niiniluodon (1994) arvoluokittelun mukaan, missä arvot on luokiteltu hedonistisiin, vitaalisiin, esteettisiin, tiedollisiin, uskonnollisiin, sosiaalisiin, mahti-, oikeus- ja eettisiin arvoihin. Lähden kuitenkin purkamaan asiaa peilaamalla omia arvojani organisaatiomme yhteisesti määrittelemiini arvoihin ja vertaamalla niitä Ulla Solasaaren siteeraamaan Max Schelerin arvojärjestelmään.

Metropolia ammattikorkeakoulun yhteisiksi arvoiksi on kirjattu (Metropolia, 2010):

- asiantuntijuus,
- korkea laatu,
- yhteisöllisyys ja
- avoimuus.

Asiantuntijuuteen, sen arvostamisen lisäksi, kuuluvat oman toiminnan ja ympäröivän yhteiskunnan jatkuva kehittäminen. Henkilökohtaisesti allekirjoitan kaiken tämän. Korkeaa laatua ei sinänsä ole määritelty, mutta mainitaan, että se syntyy yhteistyöllä.

Jollain lailla tässä Metropolian virallisesti esittämässä määritelmässä, kuten nykyaikana suurimmassa osassa postmodernia, rationaalista, teollistunutta ja sivistynyttä yhteiskuntaa, pyhyyden tasoon ei ole viitattu millään lailla. Pyhät arvot voi lukea rivien välistä. Ehkäpä pyhyys on jotain, jota pidetään täysin itsestään selvänä, joitain, joihin ei tarvitse edes millään tavalla viitata. Voi myös olla, että nykyaikana pyhyys koetaan niin henkilökohtaisena asiana, ettei siihen koeta tarvetta ottaa kantaa organisatorisella tasolla.

Käsityksen koko kansakunnan ymmärtämästä pyhästä ja sivistyksestä (henkisydestä) saa tutustumalla perustuslakiin ja sen määrittelemiin perusoikeuksiin (Finlex, 2012). Perustuslaissa on määritelty yleisimmällä tasolla yksilön suhde yhteiskuntaan. Näiden perusoikeuksien voisi ajatella muodostavan meidän yhteiset pyhät ja henkiset arvot.

Metropolia ammattikorkeakoulun määrittelemät arvot koen henkilökohtaisesti henkiseksi arvoiksi. Yhteisöllisyys - arvostamalla toisiamme, luottamalla toisiimme ja kohtelemalla toisiamme tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti voidaan edistää yhteisen ymmärryksen syntymistä - on sivistyksellistä toimintaa. Samoin asiantuntijuus ja korkea laatu sekä oman toiminnan ja ympäröivän yhteiskunnan jatkuva kehittäminen ovat luonteeltaan enemmän henkisiä ja sivistykseen liittyviä, mutta toiminnan tasolla elinvoimaa lisääviä arvoja. Viimeisenä Metropolian yhteisenä arvona on listattu avoimuus. "Tiedonvälityksen ja päätöksenteon ollessa avointa ja kaikkien saatavilla" viittaa henkiseen toimintaan. Tällä tavoin voidaan edistää myös työyhteisön sisäistä sekä ulos suuntautuvaa avointa ja uusia uria avaavaa dialogia.

Loppusanat

Lopuksi näin itsenäisyypäivän kynnyksellä tahdon viitata Eino Leinon kirjoittamaan runoon, joka kiteyttään oman käsitykseni ihmisyydestä ja sen arvoista:

*"Paha ei ole kenkään ihminen,
vaan toinen on heikompi toista.
On hyvää rinnassa jokaisen,
vaikk' aina ei esille loista.
Kas, hymy jo puoli on hyvettä
ja itkeä ei voi ilkeä:
miss' ihmiset tuntevat tuntehin,
liki liikkuvi Jumalakin."*

Kirjallisuuviitteet

Finlex, 2012. Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Viitattu 6.12.2012

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim). 2010. Arvot kasvatuksessa. Tammi: Livonia Print, Latvia.

Helakorpi, S. 2004. Arvot ja ammattikasvatus. Viitattu 8.11.2012

<http://openetti.aokk.hamk.fi/seppoh/TIETOISKUT/arvot/index.htm>

Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatustilosophiaan. Helsinki: Kirjayhtymä.

Metropolia, 2010. Arvot ja strategia. Viitattu 9.11.2012

<https://wiki.metropolia.fi/display/arvot/Arvot+ja+strategia>

Niiniluoto, Ilkka. 1994. Järki, arvot ja välineet: Kulttuurifilosofisia esseitä. Helsinki: Otava.